

Burgerschapsagenda mbo 2017-2021

Een impuls voor burgerschapsonderwijs

Burgerschapsagenda mbo 2017-2021

Een impuls voor burgerschapsonderwijs

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Inhoud

	Burgerschapsagenda mbo 2017-2021	5
1.	De basis: vier dimensies van burgerschapsonderwijs	7
2.	Aanleiding Burgerschapsagenda	9
3.	Doel Burgerschapsagenda mbo	11
4.	Inhoud van de Burgerschapsagenda	13
4.1	Onderzoek t.b.v. gemeenschappelijke uitgangspunten	13
4.2	Doorlopende leerlijn	14
4.3	Curriculumontwikkeling	14
4.4	Kwaliteitsborging	15
4.5	Professionalisering	16
4.6	Samenwerking met externe partijen	17
5.	Ondersteuning en monitoring	19

Burgerschapsagenda mbo 2017-2021

Jongeren van nu vormen de maatschappij van morgen. Om jongeren optimaal toe te rusten voor de toekomst, zetten mbo-opleidingen vanuit hun pedagogische en didactische verantwoordelijkheid niet alleen in op het ontwikkelen van vakkennis en -vaardigheden, maar ook op het ontwikkelen van burgerschapsvaardigheden. Mbo-scholen hebben de wettelijke opdracht de algemene vorming en de persoonlijke ontplooiing van de deelnemers te bevorderen en bij te dragen aan hun maatschappelijk functioneren. Scholen zijn verplicht burgerschapsonderwijs te verzorgen en burgerschapsontwikkeling integraal onderdeel te laten vormen van de opleiding.

Burgerschapsoponderwijs staat de laatste jaren sterk in de belangstelling. Aanleiding vormen onder meer de grote veranderingen in de samenleving, de toenemende invloed van de sociale media, kansenongelijkheid in het onderwijs, (inter)nationale gebeurtenissen die discussies oproepen, spanningen in wijken. Hoe gaan jongeren om met de turbulentie van deze tijd en met de soms tegenstrijdige waarheden? Hoe maken ze afwegingen en keuzes voor hun toekomst, als burger, consument en deelnemer aan het arbeidsproces? En hoe vinden ze hun eigen antwoorden op levensvragen en op thema's van deze tijd, zoals polarisatie en discriminatie? Welke bijdrage kan het burgerschapsonderwijs hier leveren?

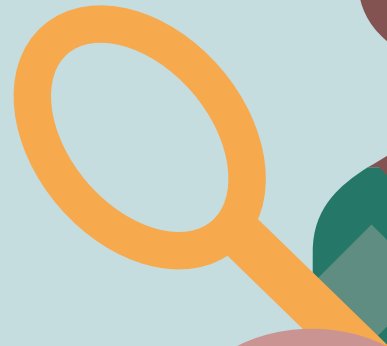
In een brief aan de Tweede Kamer stelde minister Bussemaker dat het burgerschapsonderwijs in het mbo versterking behoeft. Met de Burgerschapsagenda willen de MBO Raad en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap het burgerschapsonderwijs in het mbo op een hoger plan brengen. De NRTO, als vertegenwoordiger van het niet-bekostigd onderwijs, onderschrijft het belang van de Burgerschapsagenda. De Burgerschapsagenda heeft een looptijd van vier jaar: van oktober 2017 tot december 2021.

Ton Heerts,
voorzitter MBO Raad

Jet Bussemaker
minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

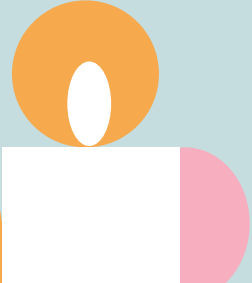
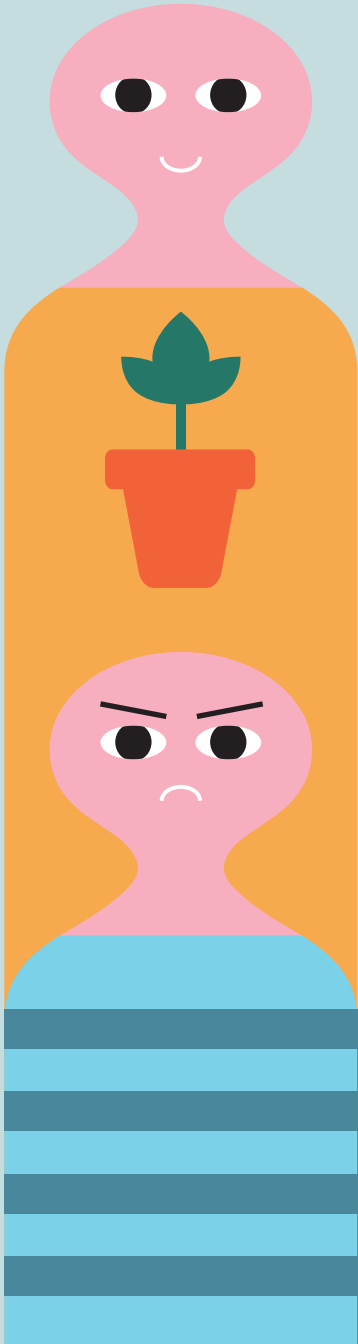

1. De basis: vier dimensies van burgerschapsonderwijs

Voor alle mbo-opleidingen gelden dezelfde wettelijke eisen voor burgerschap, ongeacht de arbeidsmarktsector waarvoor opgeleid wordt, de leerweg of het opleidingsniveau. De wettelijke eisen zijn beschreven in vier dimensies, die de mogelijkheid bieden om in te spelen op de actualiteit, aan te sluiten bij de doelgroep en bij de pedagogische en didactische uitgangspunten van de school. De school legt aan het begin van de opleiding vast welke inspanning studenten moeten leveren om hun diploma te behalen (zoals een eindpresentatie, deelname aan specifieke activiteiten, portfolio of het behalen van een kennistoets). De vier dimensies van burgerschapsonderwijs zijn:

1. De politiek-juridische dimensie. Hier is aandacht voor het (h)erkennen van de basiswaarden van onze samenleving, het omgaan met waardendilemma's (zoals seksuele diversiteit) en het hanteren van deze basiswaarden in de meningsvorming en het handelen. Ook het functioneren van de parlementaire democratie, de rechtsstaat en het rechtssysteem komen aan de orde. Vanuit deze dimensie kunnen docenten aandacht besteden aan verkiezingen en bijvoorbeeld de 75-jarige herdenking van het einde van de Tweede Wereldoorlog. Ook biedt dit ruimte voor het bespreekbaar maken van incidenten zoals aanslagen, radicalisering en polarisering maar ook een onderwerp als sexting.
2. De economische dimensie. Binnen deze dimensie is aandacht voor deelname aan de arbeidsgemeenschap en het arbeidsproces, maar ook voor verantwoorde deelname als consument aan de maatschappij. Er is bijvoorbeeld ruimte om met studenten in gesprek te gaan over het voorkomen van schulden en over keuzes en afwegingen die ze moeten maken als ze zelfstandig gaan wonen.
3. De sociaal-maatschappelijke dimensie. Hier gaat het om het bevorderen van een actieve deelname aan de gemeenschap, om de acceptatie en waardering van verschillen tussen mensen en van de culturele verscheidenheid in Nederland. Kennis van en inzicht in de Nederlandse grondrechten worden binnen deze dimensie bevorderd. Er is bijvoorbeeld ruimte voor kennismaking met vluchtelingen en voor maatschappelijke discussies over uitzetprocedures van uitgeprocedeerde asielzoekers. Ook museumbezoek en contacten met (lokale) kunstenaars passen goed in deze dimensie.
4. Vitaal burgerschap. Binnen deze dimensie gaat het om de zorg voor de eigen vitaliteit en fitheid, als burger en als werknemer. Er is aandacht voor sporten en bewegen, maar ook voor risicogedrag zoals slechte voeding, roken, alcohol, onveilige seks en drugs. Binnen deze dimensie is bijvoorbeeld ruimte voor gesprekken over tienerzwangerschappen en geslachtsziekten en voor activiteiten die de persoonlijke weerbaarheid vergroten.

Voor de cohorten vanaf 2016 moeten mbo-scholen ook aandacht besteden aan het ontwikkelen van kritische denkvaardigheden en kennis van mensenrechten, om onder meer de sociale weerbaarheid van studenten te vergroten.

2. Aanleiding Burgerschapsagenda

De brief waarin de minister en de staatssecretaris constateerden dat het burgerschaps- onderwijs in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en het mbo versterking behoeft, vloeide voort uit de uitkomsten van onderzoek door de Inspectie van het Onderwijs en – meer specifiek voor het mbo – het onderzoek van KBA/ResearchNed¹. Uit deze onderzoeken blijkt dat, hoewel scholen voldoen aan hun wettelijke plicht en belang hechten aan burgerschapsvorming, het onderwijs niet altijd voldoende aansluit bij maatschappelijke verwachtingen, onvoldoende planmatig is ingericht en dat de opbrengsten lastig in kaart te brengen zijn.

Het mbo kent een zeer diverse studentenpopulatie, het onderwijs richt zich op jongeren en volwassenen in de leeftijd van 16 tot 60 jaar, biedt onderwijs aan in twee leerwegen (BOL en BBL), op vier niveaus en richt zich bovendien op alle arbeidsmarktsectoren. Voorts zijn er regionale verschillen. Maatwerk in burgerschapsonderwijs is mede daarom belangrijk. De wetgever heeft de scholen ruimte gegeven om recht te doen aan deze verschillen door de kwalificatie-eisen voor loopbaan en burgerschap relatief globaal te formuleren. Dit biedt scholen ruimte om eigen prioriteiten te stellen, passend bij de visie van de school, regionale kenmerken en de actualiteit.

Uit de genoemde onderzoeken blijkt dat het voor mbo-scholen een uitdaging is om de kwalificatie-eisen voor burgerschap te vertalen naar een passend onderwijsaanbod. Het onderzoek van de inspectie laat zien dat niet altijd voldoende helder is welke doelen met het burgerschapsonderwijs worden nagestreefd en hoe deze doelen zijn verbonden met de kwaliteitszorgcyclus van de scholen.

Ten slotte wijzen de onderzoeken uit dat een deel van docenten behoefte heeft aan verdere professionalisering.

---

¹ KBA Nijmegen-ResearchNed, 2016. LOB en burgerschapsonderwijs in het mbo. Eindrapport.

3. Doel Burgerschapsagenda mbo

Hoewel alle scholen invulling geven aan de wettelijke eisen en er al veel goede voorbeelden zijn, vormen de uitkomsten van bovengenoemde onderzoeken voor de MBO Raad en OCW aanleiding om een Burgerschapsagenda op te stellen en samen met scholen de kwaliteit van het burgerschapsonderwijs op een hoger plan te brengen zodat studenten beter toegerust zijn voor de toekomst.

De Burgerschapsagenda heeft als doel te bevorderen dat alle mbo-scholen kwalitatief goed burgerschapsonderwijs aanbieden dat optimaal aansluit bij de onderwijsbehoefte van de zeer diverse studentenpopulatie. Het huidige wettelijke kader voor burgerschap biedt voldoende basis voor deze extra impuls. De Burgerschapsagenda biedt scholen handvatten om hun bestaande beleid te expliciteren en waar nodig te versterken.

4. Inhoud van de Burgerschapsagenda

In lijn met de Kamerbrief over de versterking van het burgerschapsonderwijs, formuleren de MBO Raad en het ministerie van OCW voor de Burgerschapsagenda 2017-2021 de volgende doelen:

1. Onderzoek t.b.v. gemeenschappelijke uitgangspunten
2. Doorlopende leerlijn
3. Curriculumontwikkeling
4. Kwaliteitsborging
5. Professionalisering
6. Samenwerking met externe partijen

4.1 Onderzoek t.b.v. gemeenschappelijke uitgangspunten

Om het burgerschapsonderwijs in het mbo een impuls te geven, kan het behulpzaam zijn om gemeenschappelijke en voor het mbo kenmerkende uitgangspunten te formuleren. Relevant wetenschappelijk onderzoek en gericht onderzoek naar de bestaande praktijk in het burgerschapsonderwijs, (uitgevoerd door onder anderen practoren) in samenwerking met docenten en studenten, bieden hiervoor handvatten. Het onderzoek zal eveneens verkennen op welke wijze er binnen het mbo recht kan worden gedaan aan de verschillende doelgroepen en hoe eerdere ervaringen van studenten kunnen worden gehonoreerd. Denk hierbij aan de aansluiting op het voortgezet onderwijs (zie 4.2, doorlopende leerlijn), maar ook aan het benutten van buitenschoolse ervaringen.

In het onderzoek zullen onder meer de volgende vragen centraal staan: welke gemeenschappelijke uitgangspunten kunnen we benoemen voor burgerschapsonderwijs in het mbo? Op welke wijze kan het mbo aansluiten bij reeds opgedane ervaringen in het eerdere onderwijs, bij het dagelijks leven en bij de ervaringen in de beroepspraktijk van de student? Is het wenselijk om burgerschapscompetenties in het mbo te meten? Hoe gaan mbo-scholen om met het stellen van burgerschapsdoelen? Op welke wijze kunnen zij een stevige pedagogische visie ontwikkelen? Hoe realiseren zij deze in verschillende contexten en wat zijn de effecten?

De uitkomsten van het onderzoek zullen betrokken worden bij de doorontwikkeling van de gemeenschappelijke visie op burgerschapsonderwijs. Ook zullen de resultaten benut worden om scholen handvatten te bieden zodat zij deze visie kunnen spiegelen aan hun eigen (school)visie op burgerschapsonderwijs. De schoolvisie is integraal onderdeel van de brede onderwijsvisie van de school en tevens hulpmiddel om een concrete vertaalslag te maken naar onderwijsdoelen en onderwijsactiviteiten gericht op burgerschapsvorming. Het meetbaar maken van burgerschapscompetenties bij studenten is hierbij een belangrijk onderdeel. Dit biedt houvast bij het vaststellen van de inspanningsverplichting die van de student wordt gevraagd.

4.2 Doorlopende leerlijn

Burgerschapsvorming is belangrijk gedurende de hele schoolloopbaan en heeft daarom in alle onderwijssectoren een plek. De wettelijke opdracht voor de verschillende onderwijssectoren sluit op elkaar aan, maar de praktische uitwerking verschilt, passend bij het karakter van de onderwijssector, de ontwikkelingsfase en leeftijd van leerlingen en studenten. In het basisonderwijs ligt het accent op de bevordering van sociale vaardigheden, in het voortgezet onderwijs krijgt de maatschappelijke ontwikkeling van leerlingen meer aandacht en in het mbo en ho komen zowel de sociale als de maatschappelijke component aan de orde en ligt het accent – sterker dan in het funderend onderwijs – ook op kritisch denken. Voor het ontwikkelen van kritische denkvaardigheden is het met name van belang dat studenten kunnen omgaan met de wereld van informatie en meningsvorming.

Voor mbo-studenten heeft het meerwaarde als het burgerschapsonderwijs aansluit op hun eerder verworven kennis en ervaring zodat zij daar verdieping aan kunnen geven. Aangezien de achtergrond van mbo-studenten heel divers is, is dit voor scholen een uitdaging. Studenten komen van verschillende vo-scholen (de jongeren), maar kunnen ook al een heel scala aan persoonlijke en werkervaring meebrengen (volwassenen). Vooral niet-bekostigde onderwijsinstellingen leiden veel volwassenen op. Het is daarom van belang dat scholen ruimte hebben voor maatwerk voor de verschillende groepen.

Om recht te doen aan eerdere ervaringen van studenten en om hen extra te motiveren zullen we:

- scholen handvatten bieden om op basis van de uitkomsten van het onderzoek onder 4.1, recht te doen aan eerder en elders opgedane ervaringen van studenten.
- de mogelijkheid voor een doorlopende leerlijn voor burgerschap voor mbo-studenten verkennen, waarbij ook ontwikkelingen in het voortgezet onderwijs (zoals Onderwijs 2032) meegenomen zullen worden. Dit zal in elk geval niet leiden tot een in detail uitgeschreven doorlopende leerlijn die door alle scholen uitgevoerd moet worden.

4.3 Curriculumontwikkeling

Om scholen te ondersteunen zullen handvatten ontwikkeld worden zodat zij vanuit hun eigen onderwijsvisie een passend burgerschapscurriculum kunnen ontwikkelen. De school maakt een onderwijs- en examenregeling (OER) waarin zij vastlegt aan welke eisen de student moet voldoen om gediplomeerd te worden. Uit de onderzoeken blijkt dat het voor onderwijsteams een uitdaging is om de vrij algemene burgerschapseisen te vertalen naar concrete onderwijsactiviteiten en vervolgens naar een beschrijving van de inspanning die studenten moeten leveren om voor diplomering in aanmerking te komen.

Scholen verschillen in hun visie op burgerschapsvorming en stellen verschillende prioriteiten. Het resultaat van het onderzoek (zie 4.1) kan scholen ondersteunen bij het ontwikkelen van een eigen visie op het burgerschapsonderwijs.

Door verschillende visies van mbo-scholen op burgerschap en de uitwerking daarvan in burgerschapscurricula met elkaar te delen, willen we scholen extra inspiratie en handvatten bieden voor het ontwikkelen van een eigen passend burgerschapscurriculum. We zullen ook voorbeelden laten zien van de manier waarop scholen op basis van een eigen passend burgerschapscurriculum een vertaalslag hebben gemaakt naar onderwijsactiviteiten en van de manier waarop de inspanningsverplichting in het OER is vastgelegd. De uitgewerkte voorbeelden zullen aansluiten bij verschillende doelgroepen.

Om scholen meer ondersteuning te bieden bij de curriculumontwikkeling zullen we:

- een systematiek ontwikkelen die onderwijsteams helpt om – op basis van de eigen schoolvisie – een vertaalslag te maken naar onderwijsdoelen en onderwijsactiviteiten en naar methodieken om de inspanningsverplichting voor de student te formuleren.
- een servicedocument ontwikkelen waarmee scholen kunnen vaststellen of het OER voldoende aanknopingspunten biedt voor het curriculum en om de geleverde inspanning van de student te kunnen vaststellen.
- in de Inspiratiebox (die reeds in ontwikkeling is) waar mogelijk zichtbaar maken:
  - * wat de onderliggende visie is;
  - * op welke wijze de inspanning van de student wordt vastgesteld;
  - * op welke wijze de activiteit past bij de beschrijving in het OER.

Bovenstaande activiteiten worden gerealiseerd met input van het bestaande Netwerk burgerschap mbo (zie 5.). Dit netwerk organiseert en faciliteert kennisdeling en uitwisseling van interessante en bruikbare voorbeelden.

4.4 Kwaliteitsborging

Om de kwaliteit van onderwijs en beoordeling te waarborgen hebben alle mbo-scholen een kwaliteitszorgcyclus. Deze wordt onder meer ingericht via zelfevaluaties, externe audits en collegiale visitaties. Alle mbo-scholen bieden burgerschapsonderwijs aan, nog niet elke school maakt echter voldoende zichtbaar welke doelen met het burgerschapsonderwijs worden nagestreefd en hoe de kwaliteit is verbonden met de kwaliteitszorgcyclus.

Het burgerschapsonderwijs kan een impuls krijgen door handvatten te ontwikkelen om de kwaliteitsborging te integreren in de reguliere kwaliteitszorgcyclus. Vanuit de Burgerschapsagenda zullen we voorbeelden ontsluiten waarin burgerschap integraal onderdeel uitmaakt van deze kwaliteitszorgcyclus en laten we zien welk instrumentarium hiervoor kan worden ingezet.

We ondersteunen scholen daarbij door:

- de examencommissies te betrekken bij het ontwikkelen van een servicedocument voor het OER, zodat de beoordeling van de inspanningsverplichting voor burgerschap meegenomen kan worden in de kwaliteitsborging van de examinering.
- voorbeelden te verzamelen van scholen die burgerschap expliciet meenemen in hun eigen kwaliteitszorgsysteem en deze te delen.
- informatie te delen over professionalisering gericht op kwaliteitsborging.
- informatie over nascholingsmogelijkheden te ontsluiten.
- daar waar nodig afstemming te zoeken met de inspectie.
- scholen de mogelijkheid te bieden met elkaar in gesprek te gaan over de kwaliteitsborging van het burgerschapsonderwijs (intervisie).
- aan te sluiten bij initiatieven van de burgerschapspractoren, met hen in gesprek te gaan over de kwaliteit van het burgerschapsonderwijs en het meetbaar maken daarvan en deze kennis te delen via de kanalen van de MBO Raad en het Netwerk burgerschap.

4.5 Professionalisering

Het verzorgen van burgerschapsonderwijs vraagt veel van docenten, zoals het voeren van moeilijke gesprekken, inlevingsvermogen en een brede algemene kennis. Uit onderzoek blijkt dat een aanzienlijke groep docenten behoefte heeft aan bijscholing op het gebied van burgerschapsonderwijs.

De Burgerschapsagenda zal de professionaliteit van docenten helpen bevorderen door een nascholingsaanbod te realiseren. Afhankelijk van de behoefte van de school, kan dit aanbod gericht zijn op:

- het verder ontwikkelen van pedagogische en didactische vaardigheden van docenten zodat een veilig schoolklimaat gewaarborgd is en studenten hun burgerschapsvaardigheden kunnen ontwikkelen.
- expertise om de inspanningsverplichting uit het OER te vertalen naar een curriculum, onderwijsactiviteiten en beoordelingscriteria passend bij de verschillende doelgroepen en de pedagogische en didactische benadering van de school.
- expertise om onderwijsactiviteiten in het kader van burgerschapsvorming te verzorgen die optimaal aansluiten bij de belevingswereld van de student. Dit kan bijvoorbeeld door de activiteiten te integreren in of te koppelen aan de beroepspraktijk en aan ervaringen uit het eigen leven.
- specifieke expertise en handelingsvaardigheden om lastige, aan burgerschap gerelateerde vraagstukken bespreekbaar te maken.

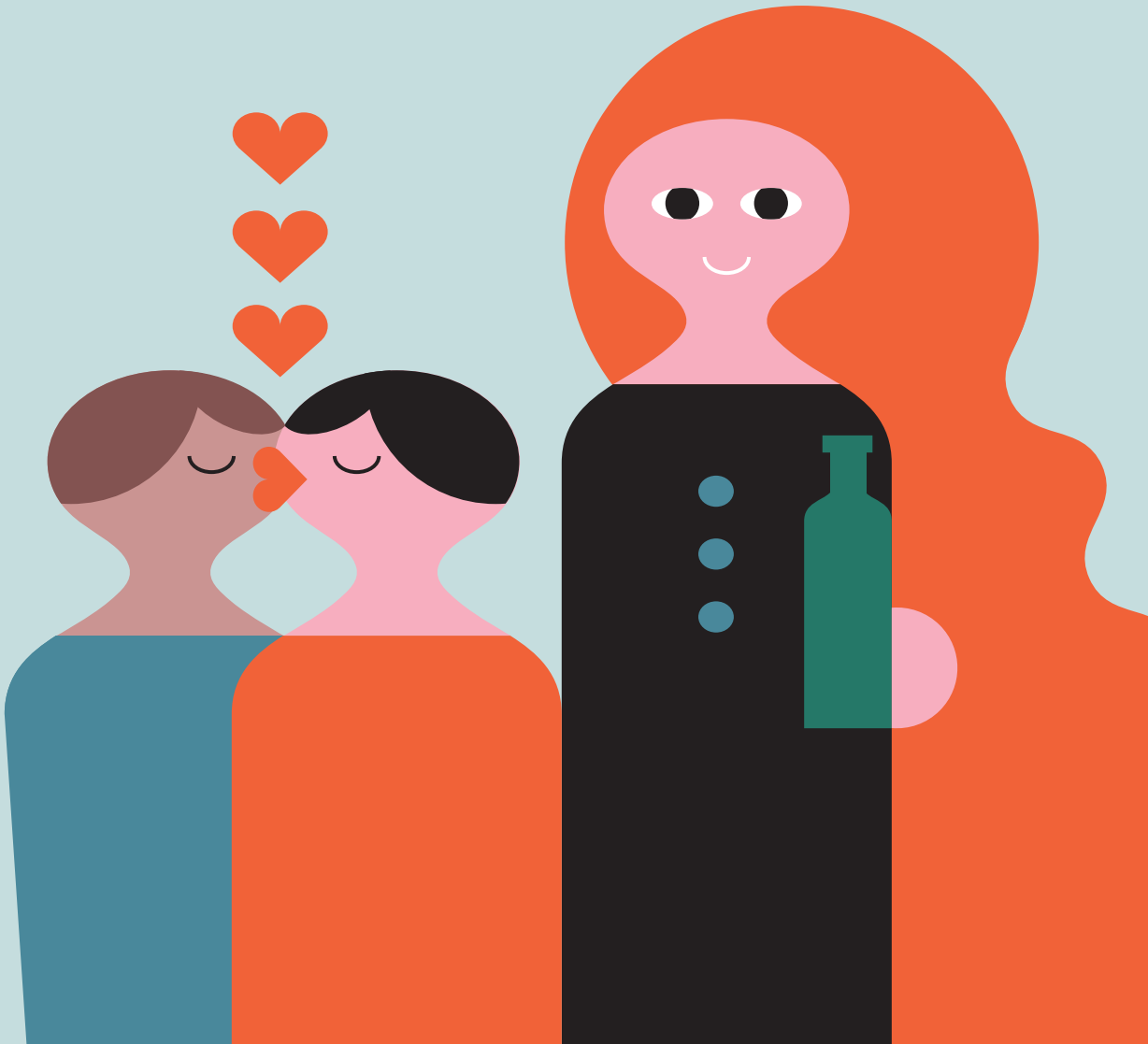
We zullen scholen ondersteunen met de volgende activiteiten:

- helderheid verschaffen over de benodigde competenties van professionals die burgerschapsonderwijs verzorgen. Hiervoor wordt het bestaande kwalificatiedossier mbo-docent, dat is opgesteld door de MBO Raad, geactualiseerd. Ook zullen de lerarenopleidingen de verbinding leggen met de Burgerschapsagenda.
- onderzoek naar de mogelijkheden om nascholing op te nemen in het Lerarenregister.
- informatie ontsluiten over beschikbare en geaccrediteerde nascholingstrajecten (zoals onder meer de opleiding Expertdocent burgerschap van Hogeschool Windesheim i.s.m. mbo Amersfoort). Er zijn ook kortlopende trainingen en adviestrajecten beschikbaar over het voeren van moeilijke gesprekken in de klas. OCW faciliteert dit bijvoorbeeld via Stichting School en Veiligheid.
- train the trainertraject aanbieden, bijvoorbeeld op het gebied van kritische denkvaardigheden.
- aansluiting zoeken met de lerarenopleidingen voor toekomstige mbo-docenten en samen inzetten op versterking van burgerschapsonderwijs in de lerarenopleidingen.
- continueren van het Netwerk burgerschap voor het organiseren van
  - * bijeenkomsten gericht op collegiale uitwisseling en leren met en van elkaar;
  - * studiedagen met werksessies en trainingen door professionals voor professionals;
  - * ontmoetingen tussen professionals van binnen en buiten de school.

4.6 Samenwerking met externe partijen

Voor een succesvolle realisatie van deze Burgerschapsagenda is ook de inzet van en nauwe samenwerking tussen alle betrokken partijen nodig. Ten eerste is er behoefte aan kennis en expertise om burgerschapsvaardigheden bij studenten te bevorderen en de resultaten hiervan zichtbaar te maken. Waar relevant zal de samenwerking gezocht worden met practoren, lectoren en andere deskundigen, onderzoekers en externe organisaties. Ten tweede is het mbo niet de enige sector die kritisch kijkt naar het burgerschapsonderwijs. Samenwerking en afstemming met het funderend onderwijs, het hoger onderwijs en de lerarenopleidingen is daarom van groot belang. In internationale context wordt momenteel gekeken naar een herziening van sleutelvaardigheden, waaronder burgerschapscompetenties. Ook komt er een nieuwe aanbeveling voor het bevorderen van sociale inclusie en gedeelde waarden door formeel en informeel leren in 'internationale context'. Inzichten vanuit deze trajecten zullen meegenomen worden als inspiratiebron voor de Burgerschapsagenda. Goede internationale voorbeelden kunnen een plek krijgen in de Inspiratiebox.

En vanzelfsprekend zijn ook burgemeesters en andere lokale en regionale bestuurders, het bedrijfsleven en maatschappelijke instanties nodig. Zij dragen medeverantwoordelijkheid voor de burgerschapsontwikkeling van mbo-studenten. De MBO Raad en OCW stimuleren deze partijen bij te dragen door gastlessen te verzorgen en mbo-studenten te ontvangen en te bezoeken. Ook ervaringsdeskundigen op verschillende terreinen kunnen een bijdrage leveren aan het burgerschapsonderwijs in het mbo. Vanuit de Burgerschapsagenda zullen we de verschillende mogelijkheden hiertoe in beeld brengen.

5. Ondersteuning en monitoring

Het ministerie van OCW faciliteert mbo-scholen bij de uitvoering van de Burgerschapsagenda, onder meer door:

- financiële ondersteuning van het Netwerk burgerschap tot tenminste eind 2021, zodat kennisdeling tussen docenten en scholen structureel plaatsvindt en het netwerk op onderdelen kan bijdragen aan de uitvoering van deze Burgerschapsagenda. Het gaat dan onder meer om ondersteuning bij visievorming en de vertaling hiervan naar het onderwijs.
- het reeds bestaande ondersteuningsaanbod voor zittende docenten tot tenminste eind 2021 te continueren. Er zijn op dit moment trainingen en adviestrajecten beschikbaar voor docenten bij het voeren van (moeilijke) gesprekken over maatschappelijke thema's in de klas en er is een online portal met goede voorbeelden en programma's voor sociale veiligheid en een helpdesk beschikbaar.
- het vervullen van het opdrachtgeverschap van het onderzoek beschreven onder 4.1.
- het faciliteren en stimuleren van maatschappelijke, culturele en sportieve ervaringen van studenten en docenten door middel van de MBO Card en Docentenpas van de Cultureel Jongerenpaspoort (CJP).

Stuurgroep Burgerschap

De stuurgroep Burgerschap is onlangs geïnstalleerd. Hierin zitten vertegenwoordigers van mbo-scholen, OCW en MBO Raad. De stuurgroep is opdrachtgever en stuurt de uitvoering van de Burgerschapsagenda aan. Dit betekent dat zij de voortgang procesmatig en inhoudelijk monitort, tussentijds evalueert en indien nodig de projectdoelen bijstelt.

De stuurgroep zal ook als begeleidingscommissie optreden voor het onderzoek, genoemd onder 4.1, en afspraken maken over de onderzoeksresultaten en de vervolgstappen.

Voor het realiseren van de overige speerpunten uit de Burgerschapsagenda zal de MBO Raad een project uitvoeren. De inspectie vervult de rol van waarnemer en zal de stuurgroep waar nodig adviseren. Afhankelijk van de agenda wordt de NRTO expliciet betrokken.

Netwerk burgerschap

Scholen komen sinds 2015 periodiek samen om binnen het Netwerk burgerschap kennis en ervaringen uit te wisselen over verschillende manieren waarop burgerschapsonderwijs vorm kan krijgen en om elkaar te inspireren. Externe partijen die met scholen samenwerken krijgen in het netwerk een podium. Voorbeelden vanuit de scholen hebben bijgedragen aan de 'Handreiking kritische denkvaardigheden mbo' die in oktober 2016 op de landelijke studiedag van het Netwerk burgerschap is gepresenteerd aan ruim 200 mbo-docenten. Het netwerk zal tijdens de looptijd van de Burgerschapsagenda actief blijven en op verschillende punten bijdragen aan de uitvoering.

Verbinding met sociale veiligheid

Burgerschapsonderwijs en een sociaal veilige school hangen met elkaar samen. Binnen het burgerschapsonderwijs wordt wederzijds begrip gestimuleerd en wordt gewerkt aan sociale inclusie. Dit zijn belangrijke randvoorwaarden voor een veilig schoolklimaat. De PO- en VO Raad bereiden, samen met OCW, een vervolg voor op het actieprogramma Sociale veiligheid. De MBO Raad en het Platform Veiligheid van de MBO Raad haken hierbij aan, zodat beide stuurgroepen zorgen voor uitwisseling en aansluiting van de thematiek.

Evaluatie

Het verbeteren van de kwaliteit van het burgerschapsonderwijs is een proces van jaren. Het zal dus enige tijd duren voordat de effecten van de inzet vanuit de Burgerschapsagenda in het veld zichtbaar zijn. Om de effecten van de uitvoering van deze agenda en de ontwikkeling binnen de scholen te meten:

- zullen relevante gegevens door scholen worden verzameld als onderdeel van de reguliere kwaliteitscyclus en als onderdeel van het bestuursverslag worden gepresenteerd.
- wordt een tussentijdse evaluatie (2019) en eindevaluatie (2021) uitgevoerd naar de opbrengsten van de burgerschapsagenda.
- zal de Inspectie van het Onderwijs in de laatste periode van de agenda nagaan of de kwaliteit van het burgerschapsonderwijs in het mbo is verbeterd.

Netwerk Burgerschap mbo

www.burgerschapmbo.nl

Stichting School en Veiligheid

www.schoolenveiligheid.nl

Cultureel Jongerenpaspoort

www.cjp.nl

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

